BG Pulse Journal USA
ISSN:1947-2536 http://www.bgpulseusa.com/index.php/bg
BG PULSE JOURNAL

KOREYS VA O‘ZBEK TILLARINING TIPOLOGIK O‘XSHASHLIKLARI HAMDA FARQLI JIHATLARI: FONETIK, MORFOLOGIK VA SINTAKTIK TAHLIL

Arslonova Nazira
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti,
Sharq filologiyasi fakulteti 3-kurs talabasi
Ilmiy rahbar: **Azimova Parizod**
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti o‘qituvchisi
doi:https://doi.org/10.5281/zenodo.24201403

Annotatsiya. Ushbu maqolada koreys va o‘zbek tillarining tipologik o‘xshashliklari hamda farqli jihatlari fonetik, morfologik va sintaktik sathlar kesimida tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotda ikki tilning agglyutinativ tabiati, SOV (Ega – To‘ldiruvchi – Kesim) gap qurilishi, singarmonizm hodisasining tarixiy izlari, kelishik va ko‘makchilar tizimi, sifat-fe’l kategoriyasi, shuningdek, hurmat kategoriyasi (높임법) kabi muhim lingvistik xususiyatlar qiyosiy-tipologik metod asosida o‘rganiladi. Olingan natijalar o‘zbek tilida so‘zlashuvchi talabalarga koreys tilini o‘qitish metodikasini takomillashtirish va tarjima amaliyotida yuzaga keladigan interferensiya holatlarini kamaytirishda muhim nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.
Kalit so‘zlar: koreys tili, o‘zbek tili, qiyosiy tipologiya, agglyutinatsiya, SOV tartibi, fonetik tizim, morfologiya, sintaksis, hurmat shakllari.

Abstract. This article systematically examines the typological similarities and differences between the Korean and Uzbek languages across phonetic, morphological, and syntactic levels. Using the comparative-typological method, the study analyzes the agglutinative nature of both languages, SOV (Subject–Object–Verb) sentence structure, historical traces of vowel harmony, case and postposition systems, descriptive verbs, as well as the honorific category (높임법). The findings hold significant theoretical and practical value for improving Korean language teaching methodologies for Uzbek-speaking learners and minimizing linguistic interference in translation practice.
Keywords: Korean language, Uzbek language, comparative typology, agglutination, SOV word order, phonetic system, morphology, syntax, honorifics.

1. KIRISH

Jahon tilshunosligida tillarni qiyosiy-tipologik jihatdan o‘rganish nafaqat ularning genetik qarindoshligini aniqlash, balki har bir tilning ichki strukturaviy qonuniyatlarini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, geografik jihatdan bir-biridan uzoqda joylashgan bo‘lsa-da, koreys va o‘zbek tillari o‘rtasida hayratlanarli darajada ko‘plab strukturaviy va tipologik o‘xshashliklar mavjud. Ikkala til ham agglyutinativ tillar oilasiga mansub bo‘lib, gap bo‘laklarining joylashuv tartibi, affikslarning qo‘shilish mexanizmi hamda grammatik ma’nolarning ifodalanish usullari bo‘yicha umumiy tamoyillarga bo‘ysunadi.

Bugungi kunda O‘zbekiston va Koreya Respublikasi o‘rtasidagi siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ta’limiy aloqalarning jadal rivojlanishi mamlakatimizda koreys tilini o‘rganuvchilar sonining keskin ortishiga olib kelmoqda. O‘zbekistonlik talabalar uchun koreys tilini o‘zlashtirish jarayonida ona tili — o‘zbek tili bilan mavjud bo‘lgan tipologik umumiyliklar katta qulaylik tug‘diradi. Xususan, Yevropa tillaridan (masalan, ingliz yoki rus tillaridan) farqli o‘laroq, o‘zbek tilida

so‘zlashuvchilar koreys tilidagi gap qurilishi (fe’lning gap oxirida kelishi) va qo‘shimchalarning ketma-ket ulanish tartibini tabiiy ravishda tezroq tushunadilar.

Biroq, ikki til o‘rtasidagi chuqur o‘xshashliklar bilan bir qatorda, fonetik tizim, leksik qatlamlar (koreys tilidagi xitoycha o‘zlashmalar — 한자어 va o‘zbek tilidagi arab-forscha o‘zlashmalar), shuningdek, ijtimoiy iyerarxiyaga asoslangan murakkab hurmat kategoriyasi (높임법) kabi jiddiy farqlar ham mavjud. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi koreys va o‘zbek tillarining fonetik, morfologik va sintaktik sathlardagi tipologik o‘xshashliklari hamda o‘ziga xos farqli jihatlarini ilmiy asosda tahlil qilish, shuningdek, ushbu qiyosiy tahlilning koreys tilini o‘qitish va tarjima amaliyotidagi ahamiyatini ochib berishdan iborat.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda koreys tilini o‘qitishda qo‘llanilayotgan ko‘plab darslik va metodik qo‘llanmalar asosan ingliz yoki rus tilida so‘zlashuvchi auditoriya uchun mo‘ljallangan bo‘lib, ularda o‘zbek tilining o‘ziga xos tipologik xususiyatlari yetarlicha hisobga olinmaydi. Holbuki, koreys va o‘zbek tillarini bevosita qiyoslash orqali o‘qitish talabalarning grammatik ko‘nikmalarini shakllantirishda vaqt va kuchni sezilarli darajada tejash imkonini beradi.

2. ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Koreys va turkiy tillar, xususan o‘zbek tili o‘rtasidagi tipologik hamda genetik munosabatlar masalasi uzoq yillardan beri jahon va mahalliy tilshunoslar diqqat markazida bo‘lib kelmoqda. Oltoy tillari nazariyasi tarafdorlari — G. Ramstedt, N. Poppe va R. A. Miller kabi olimlar koreys tilini turkiy, mo‘g‘ul va tungus-manjur tillari bilan birgalikda Oltoy tillari makrooilasiga kiritishga harakat qilganlar. Ular bu tillardagi agglyutinativlik, singarmonizm izlari va asosiy grammatik ko‘rsatkichlardagi o‘xshashliklarni asosiy dalil sifatida keltirganlar (Sohn, 1999; Lee & Ramsey, 2000).

Zamonaviy tilshunoslikda genetik qarindoshlik masalasi hanuz munozarali bo‘lib qolayotgan bo‘lsa-da, koreys va turkiy tillarning tipologik umumiyligi barcha tadqiqotchilar tomonidan e’tirof etiladi. Jumladan, janubiy koreyalik tilshunoslar Kim (1993) va Lee (2000) koreys tilining morfologik va sintaktik tuzilishini tadqiq etib, uning agglyutinativ xususiyatlarini batafsil yoritganlar. O‘zbek tilshunosligida esa A. Hojiyev, Sh. Rahmatullayev kabi olimlarning o‘zbek tili grammatikasi bo‘yicha fundamental asarlari, shuningdek, D. Xolmatova (2021) va boshqa sharqshunoslarning koreys va o‘zbek tillarini qiyosiy o‘rganishga bag‘ishlangan tadqiqotlari muhim nazariy manba bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida qiyosiy-tipologik, strukturaviy-semantik va tavsifiy-tahliliy metodlardan foydalanildi. Tahlil jarayonida koreys va o‘zbek tillarining zamonaviy adabiy me’yorlari asos qilib olindi. Har ikki tildagi fonetik birliklar, morfologik shakllar (kelishiklar, ko‘plik, zamon va mayl qo‘shimchalari) hamda sintaktik konstruksiyalar o‘zaro taqqoslanib, ularning mos keluvchi va farqlanuvchi nuqtalari aniq misollar yordamida ochib berildi.

3. NATIJALAR VA MUHOKAMA

3.1. Fonetik va fonologik sathdagi qiyosiy tahlil

Koreys va o‘zbek tillarining fonetik tizimi o‘ziga xos tovushlar tarkibi va fonologik qonuniyatlarga ega. O‘zbek adabiy tilida 6 ta unli (a, o, i, e, u, o‘) va 23 ta undosh tovush mavjud bo‘lib, har bir tovush asosan bitta harf bilan ifodalanadi. Koreys tilida esa unlilar tizimi ancha murakkab bo‘lib, 10 ta oddiy unli (단모음 — masalan, ㅏ, ㅓ, ㅗ, ㅜ, ㅡ, ㅣ, ㅐ, ㅔ) va 11 ta qo‘shma unli yoki diftonglar (이중모음 — ㅑ, ㅕ, ㅛ, ㅠ, 사, 거 va h.k.) mavjud. Ayniqsa, koreys tilidagi ㅓ (eo) va ㅡ (eu) unlilari o‘zbek tilida to‘g‘ridan-to‘g‘ri muqobiliga ega emas, bu esa o‘zbek talabalari uchun talaffuzda dastlabki qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

Undosh tovushlar tizimida ham muhim tipologik farq ko‘zga tashlanadi. O‘zbek tilida undoshlar jarangli va jarangsiz juftliklarni (b–p, d–t, g–k, z–s) hosil qiladi. Koreys tilida esa undoshlar jaranglilik belgisiga ko‘ra emas, balki nafas chiqarish kuchi va bo‘g‘iz tarangligiga ko‘ra uch guruhga bo‘linadi: oddiy (예사소리: ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅅ, ㅈ), nafasli/aspiratsiyalangan (거센소리: ㅋ, ㅌ, ㅍ, ㅊ) va tarang/ikkilangan (된소리: ㄲ, ㄸ, ㅃ, ㅆ, ㅉ). Masalan, koreys tilidagi 불 (bul — olov), 풀 (pul — o‘t/yopishtirgich) va 뿔 (ppul — shox) so‘zlari faqat bosh undoshning talaffuz usuliga ko‘ra ma’no jihatidan farqlanadi. O‘zbek tilida bunday uch tomonlama oppozitsiya mavjud emas.

Shu bilan birga, har ikki tilda ham tarixiy singarmonizm (unlilar uyg‘unligi — 모음조화) hodisasining izlari saqlanib qolgan. Qadimgi turkiy va o‘rta koreys tillarida unlilarning til oldi va til orqa yoki yorug‘ (양성모음: ㅏ, ㅗ) va qorong‘i (음성모음: ㅓ, ㅜ) guruhlarga moslashuvi qat’iy amal qilgan. Zamonaviy o‘zbek tilida singarmonizm adabiy me’yorda deyarli yo‘qolgan bo‘lsa-da, koreys tilida u hanuzgacha taqlid so‘zlar (의성어/의태어 — masalan, 반짝반짝 vs 번쩍번쩍) va fe’l qo‘shimchalarining (-아/-어 — masalan, 가다 → 가, 먹다 → 먹어) tanlanishida faol saqlanib qolgan.

Bo‘g‘in tuzilishi va urg‘u masalasida ham o‘ziga xosliklar bor. O‘zbek tilida urg‘u asosan so‘zning oxirgi bo‘g‘iniga tushadi va ma’no farqlash vazifasini bajarishi mumkin (masalan, olma — meva, olma — harakat). Koreys tilida esa qat’iy belgilangan so‘z urg‘usi mavjud emas; uning o‘rniga intonatsiya va cho‘ziqlik muhim rol o‘ynaydi. Bundan tashqari, koreys tilida so‘z boshida ikki undoshning ketma-ket kelishi (masalan, 'sport', 'stul') mumkin emas, shu sababli o‘zlashma so‘zlar orasiga ㅡ (eu) unlisi qo‘shib talaffuz qilinadi (스포츠 — seupocheu). O‘zbek tilida ham qadimgi qatlamda so‘z boshida undoshlar qatorlashuvi bo‘lmagan, ammo hozirgi kunda o‘zlashma so‘zlar hisobiga bu holat me’yorlashgan.

Fonetik sathdagi yana bir muhim hodisa — bu tovush o‘zgarishlari va assimilyatsiyadir. Koreys tilida bo‘g‘in oxirida kelgan undosh (받침 — batchim) keyingi bo‘g‘in boshidagi undosh bilan uchrashganda kuchli fonetik o‘zgarishlarga uchraydi. Masalan, nazalizatsiya (비음화: 국물 [궁물]), palatalizatsiya (구개음화: 같이 [가치]) va likvidatsiya (유음화: 신라 [실라]) kabi qonuniyatlar koreys tili talaffuzining asosini tashkil etadi. O‘zbek tilida ham tovushlarning o‘zaro ta’siri (masalan, 'ketdi' so‘zining [ketti] tarzida talaffuz qilinishi) mavjud bo‘lsa-da, koreys tilidagi kabi keng qamrovli va yozuvdan farq qiluvchi tizimli o‘zgarishlar kamroq uchraydi.

Fonetik ko‘rsatkich	O‘zbek tili	Koreys tili	Asosiy farqlar
Unlilar soni	6 ta asosiy unli	10 ta oddiy + 11 ta diftong	Koreys tilida unlilar tizimi kengroq (ㅓ, ㅡ unlilari o‘zbek tilida yo‘q).
Undoshlar tasnifi	Jarangli / jarangsiz juftliklar	Oddiy / nafasli / tarang (3 guruh)	Koreys tilida jaranglilik emas, nafas va taranglik ma’no farqlaydi.
Singarmonizm	Adabiy tilda deyarli yo‘qolgan	Taqlid so‘zlar va -아/-어 da saqlangan	Koreys tilida unlilar uyg‘unligi morfologiyada faolroq.
Urg‘u	Dinamik, asosan oxirgi bo‘g‘inda	Qat’iy so‘z urg‘usi yo‘q	Koreys tilida intonatsiya va cho‘ziqlik asosiy rol

			o‘ynaydi.

3.2. Morfologik sath: Agglyutinativlik va grammatik kategoriyalar

Morfologik tipologiya nuqtai nazaridan koreys va o‘zbek tillari bir xil — agglyutinativ (yopishqoqli) tillar tipiga kiradi. Bu shuni anglatadiki, har ikki tilda ham yangi so‘z yasash va grammatik ma’no ifodalash o‘zakka birin-ketin, qat’iy tartibda qo‘shimchalar (affikslar) ulash orqali amalga oshiriladi. Bunda flektiv tillardan (masalan, rus yoki arab tillaridan) farqli o‘laroq, o‘zak deyarli o‘zgarmaydi va har bir qo‘shimcha o‘ziga xos bitta aniq grammatik ma’noni (ko‘plik, kelishik, egalik, zamon va h.k.) tashiydi.

Grammatik kategoriya	O‘zbek tilida ifodalanishi	Koreys tilida ifodalanishi	Tipologik o‘xshashlik va farqlar
Ko‘plik	-lar (kitoblar, talabalar)	-들 (책들, 학생들)	Har ikki tilda ham bir xil agglyutinativ qo‘shimcha; koreys tilida jonsiz narsalarda ko‘plik qo‘shimchasi ko‘pincha tushirib qoldiriladi.
Kelishiklar	6 ta kelishik (Bosh, Qaratqich, Tushum, Jo‘nalish, O‘rin-payt, Chiqish)	Yuklamalar tizimi — 조사 (이/가, 을/를, 의, 에/에서 va h.k.)	O‘zbek tilida kelishiklar so‘zga qo‘shib yoziladi; koreys tilida esa ular mustaqil yuklama sifatida qo‘shiladi va unli/undoshga qarab shakli o‘zgaradi.
Egalik (Mulkdorlik)	Shaxs-son qo‘shimchalari (-m, -ng, -i: kitobim)	Maxsus egalik qo‘shimchalari yo‘q (나의 책 — mening kitobim)	O‘zbek tilida egalik qo‘shimchasi shart; koreys tilida egalik olmosh + 의 yuklamasi orqali ifodalanadi.
Zamon	O‘tgan (-di), Hozirgi (-yap), Kelasi (-ajak/-adi)	O‘tgan (-았/었), Hozirgi (-는/ㄴ), Kelasi (-겠 / -(으)ㄹ 것)	Ikkala tilda ham zamon qo‘shimchalari fe’l o‘zagiga bevosita ulanadi.
Inkor shakli	-ma qo‘shimchasi (bormadim)	안 / 못 yoki -지 않다 (안 갔어요 / 가지 않았어요)	O‘zbek tilida faqat affiks orqali; koreys tilida ham analitik (안), ham sintetik (-지 않다) usulda yasaladi.

Yuqoridagi jadvaldan ko‘rinib turibdiki, agglyutinativ mexanizm ikkala tilda ham nihoyatda o‘xshash ishlaydi. Masalan, o‘zbek tilidagi 'talabalarimizga' so‘zini tahlil qilsak: talaba (o‘zak) + -

lar (ko‘plik) + -imiz (egalik) + -ga (jo‘nalish kelishigi). Koreys tilida ham xuddi shunday ketma-ketlik kuzatiladi: 학생들에게 (학생 — o‘zak + 들 — ko‘plik + 에게 — jo‘nalish yuklamasi). Biroq, o‘zbek tilidagi egalik qo‘shimchalari (-im, -ing, -i) koreys tilida mavjud emas, bu esa o‘zbek talabalari koreys tilida 'mening uyim' o‘rniga shunchaki 우리 집 ('bizning uy') shaklini qo‘llashda ko‘pincha xatolikka yo‘l qo‘yishlariga sabab bo‘ladi.

Shuningdek, koreys tilining morfologik tizimidagi eng murakkab va o‘ziga xos jihatlardan biri — sifatlarning (형용사) grammatik tabiatidir. O‘zbek tilida sifatlar mustaqil so‘z turkumi bo‘lib, tuslanmaydi va gapda kesim bo‘lib kelganda bog‘lama (masalan, 'chiroylidir') talab qiladi. Koreys tilida esa sifatlar 'sifat-fe’l' (descriptive verbs) xususiyatiga ega bo‘lib, xuddi fe’llar kabi zamon va hurmat qo‘shimchalari bilan tuslanadi (masalan, 예쁘다 — chiroyli bo‘lmoq, 예뻤어요 — chiroyli edi). Bu xususiyat koreys tilini o‘rganishda alohida e’tibor talab qiladi.

So‘z yasalishi (derivatsiya) jarayonida ham ikki tilda o‘rtasida qiziqarli parallellar kuzatiladi. O‘zbek tilida so‘z yasovchi qo‘shimchalar (-chi, -lik, -dor, -zor) o‘zakka qo‘shilib yangi leksik birliklar hosil qiladi (masalan, ish + -chi = ishchi, go‘zal + -lik = go‘zallik). Koreys tilida ham xuddi shunday affikslar va xitoycha o‘zlashma morfemalar (한자어) orqali so‘z yasalishi keng tarqalgan (masalan, 일 — ish, 학생 — talaba, -적 qo‘shimchasi orqali sifat yasash). Biroq, koreys tilida qo‘shma so‘zlarning katta qismi ikki yoki undan ortiq xitoycha iyeroglif o‘zaklarining birikishidan hosil bo‘ladi, o‘zbek tilida esa bunday rol ko‘proq arabcha va forscha o‘zlashma qoliplarga to‘g‘ri keladi.

3.3. Sintaktik sath: Gap qurilishi va so‘z tartibi

Sintaktik sathda koreys va o‘zbek tillari o‘rtasidagi eng kuchli tipologik umumiylik — bu gap bo‘laklarining qat’iy SOV (Subject – Object – Verb / Ega – To‘ldiruvchi – Kesim) tartibida joylashuvidir. Har ikki tilda ham kesim (fe’l) doimo gapning oxirida keladi, aniqlovchi esa aniqlanmishdan oldin joylashadi. Masalan: 'Men (Ega) kitob (To‘ldiruvchi) o‘qiyapman (Kesim)' — 저는 (Ega) 책을 (To‘ldiruvchi) 읽고 있어요 (Kesim). Bu umumiy sintaktik qonuniyat o‘zbek tilida so‘zlashuvchi talabalarga koreyscha gaplarni tuzish va tarjima qilishda katta ustunlik beradi.

Ikki tilda ham ergash gapli qo‘shma gaplarning tuzilishi o‘xshash tamoyilga asoslanadi: ergash gap bosh gapdan oldin keladi va bog‘lovchi vositalar (bog‘lovchi qo‘shimchalar yoki ko‘makchilar) ergash gapning oxiriga — fe’lga qo‘shiladi. Masalan, 'Yomg‘ir yog‘ayotgani uchun uyda qoldim' gapida sabab ma’nosini beruvchi '-gani uchun' shakli koreys tilida 비가 오기 때문에 집에 있었어요 tarzida aynan o‘sha sintaktik o‘rinda (-기 때문에) keladi. Xuddi shuningdek, aniqlovchi ergash gaplar (relative clauses) ham har ikki tilda sifatdosh shakllari orqali yasalib, otning oldida turadi: 'Men o‘qigan kitob' — 내가 읽은 책.

Biroq, sintaksisda ham muhim farqlar mavjud. Birinchidan, o‘zbek tilida kesim ega bilan shaxs va sonda moslashadi ('Men bordim', 'Siz bordingiz'). Koreys tilida esa fe’l ega bilan shaxs-sonda moslashmaydi; buning o‘rniga fe’l oxirida suhbatdoshga nisbatan hurmat darajasini bildiruvchi nutq uslubi qo‘shimchalari (-ㅂ니다/-습니다, -아/어요, -아/어) ishlatiladi. Ikkinchidan, koreys tilida gapning mavzusini (topic) ajratib ko‘rsatuvchi 은/는 yuklamasi va egani ko‘rsatuvchi 이/가 yuklamasi o‘rtasidagi nozik pragmatik farq mavjud bo‘lib, bunday qat’iy ajratish o‘zbek tilida faqat intonatsiya yoki mantiqiy urg‘u orqali ifodalanadi.

Uchinchidan, har ikki tilda ham gapda eganing tushirib qoldirilishi (pro-drop xususiyati) keng tarqalgan. O‘zbek tilida kesimdagi shaxs-son qo‘shimchasi eganing kimligini aniq ko‘rsatib turgani uchun 'Men maktabga bordim' o‘rniga shunchaki 'Maktabga bordim' deyish tabiiy hisoblanadi. Koreys tilida esa fe’lda shaxs-son qo‘shimchasi bo‘lmasa-da, kontekst va hurmat shakllari orqali ega anglashilib turgani sababli 학교에 갔어요 ('Maktabga bordim/bordingiz/bordi') shaklida egani tushirib qoldirish me’yoriy holatdir.

3.4. Hurmat kategoriyasi (높임법) va sotsiolingvistik omillar

Koreys va o‘zbek tillarini qiyoslashda ijtimoiy munosabatlarning tilda aks etishi alohida o‘rin tutadi. Har ikki xalq madaniyatida kattalarga hurmat, kamtarlik va ijtimoiy odob-axloq qoidalari yuksak qadrlanadi, bu esa tillarning leksik va grammatik tizimida o‘z aksini topgan. O‘zbek tilida hurmat asosan 'siz' olmoshi, ko‘plik qo‘shimchasi ('keldilar') va leksik birliklar ('tashrif buyurmoq', 'marhamat qilmoq') orqali ifodalanadi.

Koreys tilida esa hurmat kategoriyasi (높임법 — nopimbeop) juda murakkab va qat’iy grammatikalashgan tizimni tashkil etadi. U uch asosiy turga bo‘linadi: subyekt hurmati (주체 높임법 — fe’lga -시- qo‘shimchasini qo‘shish orqali), obyekt hurmati (객체 높임법 — maxsus fe’llar: 주다 → 드리다, 묻다 → 여쭙다) va tinglovchi hurmati (상대 높임법 — nutq uslublari tizimi). O‘zbek tilida bunday ko‘p bosqichli grammatik tizim yo‘qligi sababli, o‘zbek talabalari koreys tilida suhbatdoshning yoshi va ijtimoiy mavqeiga mos nutq uslubini tanlashda doimiy mashq va sotsiolingvistik bilimga muhtoj bo‘ladilar.

Bundan tashqari, koreys tilida qarindoshlik atamalari va murojaat shakllari ham yosh va jinsga qarab qat’iy farqlanadi (masalan, aka — erkak kishi uchun 형, ayol kishi uchun 오빠; opa — erkak kishi uchun 누나, ayol kishi uchun 언니). O‘zbek tilida esa 'aka' va 'opa' so‘zlari so‘zlovchining jinsidan qat’i nazar bir xil qo‘llaniladi. Bu sotsiolingvistik tafovut madaniyatlararo muloqotda va badiiy tarjimada alohida e’tiborni talab qiladi.

3.5. O‘qitish metodikasi va tarjima amaliyotidagi ahamiyati

Koreys va o‘zbek tillarining qiyosiy-tipologik tahlili amaliy til o‘qitish va tarjimashunoslik uchun muhim xulosalar beradi. Birinchidan, ikki tildagi SOV tartibi va agglyutinativlik o‘xshashligidan foydalanib, dastlabki bosqichda talabalarga gap qurilishini o‘zbek tili qoliplari bilan qiyoslab tushuntirish o‘zlashtirish samaradorligini oshiradi. Ikkinchidan, farqli jihatlar — koreyscha unlilar (ㅓ, ㅡ), uch turdagi undoshlar, egalik qo‘shimchalarining yo‘qligi va hurmat kategoriyasi — bo‘yicha maxsus fonetik va grammatik mashqlar tizimini ishlab chiqish ona tili interferensiyasining oldini olishga xizmat qiladi.

Tarjima amaliyotida esa koreys tilidagi murakkab qo‘shma gaplarni o‘zbek tiliga o‘girishda sintaktik tuzilishning o‘xshashligi so‘zma-so‘z va adekvat tarjima qilishni osonlashtiradi. Shu bilan birga, koreys tilidagi hurmat shakllari va modal qo‘shimchalarning nozik ma’no qirralarini o‘zbek tiliga to‘g‘ri ko‘chirish tarjimondan har ikki tilning pragmatik va madaniy xususiyatlarini chuqur bilishni talab etadi. Ayniqsa, badiiy va rasmiy matnlarni tarjima qilishda koreys tilidagi kontekstual tushirib qoldirishlar (ellipsis) o‘zbek tiliga mos ravishda tiklanishi lozim.

4. XULOSA

Xulosa qilib aytganda, koreys va o‘zbek tillari genetik qarindoshligi masalasi hanuz ilmiy munozara mavzusi bo‘lib qolayotganiga qaramay, tipologik jihatdan bir-biriga nihoyatda yaqin tillardir. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, har ikki tilning agglyutinativ morfologik tuzilishi, SOV gap qurilishi, ergash gaplarning bosh gapdan oldin kelishi va qo‘shimchalarning ketma-ket ulanish tamoyili ularning asosiy tipologik umumiyligini tashkil etadi.

Shu bilan birga, fonetik tizimdagi undoshlarning uch tomonlama oppozitsiyasi, unlilar tarkibi, morfologiyada egalik qo‘shimchalarining mavjudligi yoki yo‘qligi, sifatlarning tuslanishi hamda sintaktik-pragmatik sathdagi murakkab hurmat kategoriyasi ikki tildagi asosiy farqli jihatlardir. Ushbu o‘xshashlik va farqlarni tizimli ravishda o‘rganish nafaqat nazariy tilshunoslik, balki O‘zbekistonda koreys tilini o‘qitish metodikasini takomillashtirish va sifatli tarjimalar yaratish uchun mustahkam ilmiy poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hojiyev, A. O‘zbek tili morfologiyasi, morfemikasi va so‘z yasalishining nazariy masalalari. — Toshkent: Fan, 2010.
2. Kim, Kwang-hae (김광해). Gukeo eohwiron gaeseol [Koreys tili leksikologiyasiga kirish]. — Seul: Jipmundang, 1993.
3. Lee, Ik-seop (이익섭). Gukeohak gaeseol [Koreys tilshunosligiga kirish]. — Seul: Hakyonsa, 2000.
4. Lee, Iksop & Ramsey, S. Robert. The Korean Language. — Albany: State University of New York Press, 2000.
5. Rahmatullayev, Sh. Hozirgi adabiy o‘zbek tili. — Toshkent: Universitet, 2006.
6. Sohn, Ho-Min. The Korean Language. — Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
7. Xolmatova, D. Koreys tili leksikologiyasi: nazariya va amaliyot. — Toshkent: TDSHU nashriyoti, 2021.